

DKAB Derslerinde Güncel Dinî Meselelerin Yeri: Öğretmen Görüşlerine Göre Bir Değerlendirme

The Place of Contemporary Religious Issues in Religious Culture and Ethics Courses: An Evaluation According to Teachers' Views

Münir ECER

ORCID: 0000-0002-0486-1460

E-Posta: munirecer2010@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Assist. Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty
of Divinity, Department of Religious Education
Van, Türkiye
ROR ID: 041jzyp61

Abdurrahman CANDAN

ORCID: 0000-0003-4423-9980

E-Posta: abdurrahmancandan5@hotmail.com

Prof. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
İslami İlimler Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı
Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of
Islamic Science, Department of Islamic Law
Ankara, Türkiye
ROR ID: 05mskc574

Article Information / Makale Bilgisi

Citation / Atıf: Ecer, Münir; Candan, Abdurrahman. "DKAB Derslerinde Güncel Dinî Meselelerin Yeri: Öğretmen Görüşlerine Göre Bir Değerlendirme". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (Aralık 2023), 125-149. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1349790>

Date of Submission (Geliş Tarihi)	25. 08. 2023
Date of Acceptance (Kabul Tarihi)	15. 10. 2023
Date of Publication (Yayın Tarihi)	15. 12. 2023
Article Type (Makale Türü)	Research Article (Araştırma Makalesi)
Peer-Review (Değerlendirme)	Double anonymized – At Least Two External (Çift Taraflı Körleme / En az İki Dış Hakem).
Ethical Statement (Etik Beyan)	It is declared that scientific, ethical principles have been followed while carrying out and writing this study, and that all the sources used have been properly cited. (Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur).
Plagiarism Checks (Benzerlik Taraması)	Yes (Evet) – Ithenticate/Turnitin.
Conflicts of Interest (Çıkar Çatışması)	The author(s) has no conflict of interest to declare (Çıkar çatışması beyan edilmemiştir).
Complaints (Etik Beyan Adresi)	suifdergi@gmail.com
Grant Support (Finansman)	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research. (Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır).
Copyright & License (Telif Hakkı ve Lisans)	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. (Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır).

Özet

Değişen zamana ve yenilenen şartlara bağlı olarak toplumun ihtiyaç ve beklentileri de çeşitlenmekte, hayatın pek çok alanında arayışlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum dinî alana da yansımaktadır. İnsanlar zamana ve koşullara bağlı olarak değişen şartlar çerçevesinde dinî hükümleri yaşayışlarına göre yeniden gözden geçirme ihtiyacını sürekli olarak hissetmektedir. İslâm dini özelinde düşünüldüğünde, yetkin kurumlar tarafından yenilik ve dönüşümlerin gerçekleştiği alanlarda yorum ve içtihatların yapıldığı ve söz konusu ihtiyacın bu şekilde karşılanmaya çalışıldığı görülmektedir. Türkiye’de güncel şartlara bağlı olarak yenilik ve dönüşümlerin dinî açıdan ele alındığı alanlardan biri de okullar ve burada okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleridir. Nitekim bu dersin ortaöğretim 12. sınıfta yer alan dördüncü ünitesi “Güncel Dinî Meseleler” başlığını taşımaktadır. Gündelik hayatta karşılaşılan ve dinî hüküm açısından sorgulanarak cevap aranan bazı durum ve olaylar bu üniteye ele alınmakta ve işlenmektedir. Bu çalışmada Güncel Dinî Meseleler ünitesinin genel yapısının, içeriğinin ve öğrenme-öğretme sürecindeki durumunun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin gözünden incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Bu doğrultuda Güncel Dinî Meseleler ünitesi ve bu ünitenin derslerde işlenmesi araştırmaya konu edilebilecek bir durum olarak kabul edilmiştir. Verilerin toplanmasında ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda cinsiyet, görev yaptığı okul türü, kıdem ve öğrenim durumları farklılık arz eden 9 katılımcı tespit edilmiş ve kendileri ile gerekli etik kurul izinlerinin alınmasından sonra çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır. Kayıt altına alınan bu görüşmeler önce yazıya aktarılmış, daha sonra da araştırmacılar tarafından içerik analizi ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Verilerin analizi önce kodlara ulaşma, sonrasında da bu kodlardan tema üretme şeklinde iki ayrı adımda gerçekleştirilmiştir. Veri analizi sürecinin sonunda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninin ilgili ünite ve bu ünite kapsamındaki konuların işlenişi ile ilgili görüşlerinde 5 tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar şunlardır: İhtiyaç, içeriğin güncel değeri, öğretmen yeterliği, yöntem ve materyal kullanımı ve karşılaşılan sorunlar. Birinci tema çerçevesinde araştırmaya katılım sağlayan tüm öğretmenler ortaya çıkan güncel konu ve meselelerin dinî hüküm ve açıklamalarının bu ders kapsamında ele alınıp işlenmesinin bir ihtiyaç ve gereklilik olduğunu ifade etmişlerdir. İçeriğin güncel değerinin ele alındığı ikinci temada öğretmenler bu ünitenin konularını güncel ile ilişkili bulmakla beraber bu ilişkinin yeterli olmadığını dile getirmişlerdir. Bununla beraber e-ticaret, metaverse gibi güncel değeri giderek yükselen ve öğrenciler tarafından sıklıkla sorgulanan konuların da dikkate alınması yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin kendi yeterliklerini değerlendirdiği üçüncü temada bu yeterliğin kendi beklentilerinin altında olduğu görüşü öne çıkmıştır. İlgili ünitenin işlenmesinde kullanılan yöntem ve materyallerin ele alındığı dördüncü temada, öğretmenlerin anlatım ve soru-cevap başta olmak üzere klasik yöntemleri aşım yöntem çeşitliliğine yer veremediği tespit edilmiştir. Materyal kullanımında ise ağırlıklı olarak okulların imkânlarından yararlandığı, materyal geliştirme ve üretmenin gerçekleşmediği görülmüştür. Son olarak bu ünitenin öğrencilerin mezun olmaya yaklaştığı 12. sınıfın sonundan bir önceki ünitesi olması ve güncel konularla ilgili kazanımların gündelik hayata alışkanlık olarak yansımamasının birer sorun olarak dile getirildiği ortaya çıkmıştır. Elde edilen temalar birer bulgu başlığı olarak ele alınıp tartışıldıktan sonra sonuçlandırılmış ve konuya ilişkin çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Öğretmen, Güncel Dinî Meseleler, Fıkıh.

Abstract

Depending on the changing time and renewed conditions, the needs and expectations of the society diversity, so that searches emerge in many areas of life. This situation is also reflected in the religious field. People constantly feel the need to reconsider religious provisions according to their lives, within the framework of changing conditions depending on time and conditions. Considering Islam specifically, it is seen that interpretations and jurisprudence are made by competent institutions in the areas where innovations and transformations take place, and the said need is tried to be met in this way. One of the areas where innovations and transformations in Turkey are handled from a religious perspective, depending on current conditions, are schools and the Religious Culture and Moral Knowledge courses taught here. As a matter of fact, the fourth unit of this course in the 12th Grade of Secondary Education is titled "Contemporary Religious Issues". Some situations and events that are encountered in daily life and which are questioned and answered in terms of religious judgment are discussed and processed in this unit. In this study, it is aimed to examine and evaluate the general structure, content and processing of the Current Religious Issues unit in the learning-teaching process from the perspective of Religious Culture and Moral Knowledge teachers. The study was designed in accordance with the case study pattern, one of the qualitative research methods. In this direction, the unit of Contemporary Religious Issues and the teaching of this unit in the lessons have been accepted as a situation that can be the subject of research. Semi-structured interview technique was used to collect data. In this context, 9 participants with different gender, school type, seniority and education status were identified and online interviews were conducted with them after obtaining the necessary ethics committee permissions. These recorded interviews were first transcribed and then tried to be analyzed by the researchers through content analysis. The analysis of the data was carried out in two separate steps, first reaching the codes and then generating themes from these codes. At the end of the data analysis process, 5 themes emerged in the Religious Culture and Moral Knowledge teacher's views on the unit and the topics covered in this unit. These themes are: Need, current value of content, teacher efficacy, use of methods and materials, and problems encountered. All the teachers who participated in the research within the framework of the first theme stated that it is a necessity to deal with the religious provisions and explanations of the current issues within the scope of this course. In the second theme, where the current value of the content is discussed, the teachers found the topics of this unit to be related to the current, but stated that this relationship was not sufficient. In addition to this, they made suggestions to take into account the topics such as e-commerce and metaverse, which are increasing in value and frequently questioned by students. In the third theme, where the teachers evaluated their own competencies, the view that this competency was below their own expectations came to the fore. In the fourth theme, in which the methods and materials used in the teaching of the related unit are discussed, it has been determined that the teachers cannot exceed the classical methods, especially the lecture and question-answer, and include method diversity. In the use of materials, on the other hand, it was observed that the facilities of the schools were mainly used, and material development and production did not occur. Lastly, the problems encountered are that this unit is the penultimate unit of the 12th grade, where students are close to graduation, and the acquisitions related to current issues are not reflected in daily life as a habit. The themes obtained were handled and discussed as findings titles, and then they were concluded and various suggestions were developed on the subject.

Keywords: Religious Education, Religious Culture and Moral Knowledge, Teacher, Current Religious Issues, Fiqh.

Giriş

Yaşam ve sosyal gerçeklik akışını kesintisiz bir şekilde sürdürmektedir. Zaman, mekân, örf, bilgi kaynakları ve ihtiyaçlarına göre insanlar ilk dönemlerden itibaren farklı uygulamalar ve düzenlemeler geliştirmiş ve yaşamını bu değişimler doğrultusunda sürdürmeye çalışmıştır. İslâm dini de sosyal gerçeklik ve hayatın akışı doğrultusunda gerçekleşen değişimlere ilişkin alternatifleri dinamik bir şekilde sunmaya çalışmaktadır. Fıkıh başlığı altında meydana gelen bu yapının zamanın akışı içinde kendini koruması ve ihtiyaçları karşılaması için özellikle muamelat konularında söz sahibi uzmanlara yorum ve içtihatları güncelleme imkânı tanımaktadır.¹ İhtiyaç duyulan dinî konuları hayatın akışıyla eş zamanlı olarak anlaşılır ve uygulanabilir bir forma göre cevaplamaya çalışmak bu çabaların asıl hedefidir.

Sürekli değişim ve gelişim halinde bulunan hayatın olağan akışında birtakım dinî konularda da yeni yorum ve yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Tıp, teknoloji, dijitalleşme, finans vd. alanlarda yaşanan hızlı değişim ve dönüşüme bağlı olarak yeni fikhî yaklaşımlar da merak konusu olmaktadır. Bu konu özellikle Müslümanlar arasında bir ihtiyaç olarak değerlendirilerek, bireysel ve birtakım kurumsal yapılar tarafından gündeme alınmaktadır.

Türkiye’de zorunlu dersler arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersinde öğrencilerin gündelik hayatta karşılaşması muhtemel, sorgulanan ve cevap aranan temel fikhî konular ele alınmıştır. Bu konular ortaöğretim kademesinin 12. sınıfında “Güncel Dinî Meseleler” ünite başlığı altında öğretim programında yer almıştır. Bu ünite de dinî meselelerin çözümünde temel ilke ve yöntemler, iktisadi hayatla ilgili meseleler, gıda maddeleri ve bağımlılıkla ilgili meseleler, sağlık ve tıpla ilgili meseleler ve ünite içerisindeki konularla irtibatı olduğu düşünülen En’âm suresi 151-152. ayetler ele alınmıştır. Dinî meselelerin çözümünde can, nesil, akıl, mal ve din emniyeti güvence altına alınarak zarûrât-ı diniye hükümleriyle fitrata aykırı olmaması ve farklı uzmanlık alanlarına başvurulmasının temel ilke ve yöntemler altında işlendiği görülmektedir. İktisadi hayatla ilgili meselelerde İslâm’ın mülkiyet anlayışı, fakirlik problemi ve çözümü, işçiyle işveren hakkı ve iş sağlığı konularına yer verilmiştir. Gıda maddeleri ve bağımlılıkta ibaha, yasaklanmış gıdalarla bunların delil ve hikmetleri, genetiği değiştirilmiş gıdaların beden ve ruh sağlığı üzerindeki

---

1 Ahmet Yaman, “Dinî Hükümün Güncellenmesi: Alanı, İmkânı ve Gerekçeleri”, *Tevilat* 1/1 (2020), 28; Saffet Köse, “İslâm Hukukunun Statik Olduğu İddiasının Tahlihi”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1996), 290.

etkisi ve uyuşturucu, alkol, sigara, kumar bağımlılığının zararlı alışkanlıkları ele alınmıştır. Sağlık ve tıpla ilgili meselelerde ise otopsi, ötenazi, organ nakli, kan bağıışı, haram maddelerle tedavi ve intihar konuları işlenmiştir.²

Literatür incelendiğinde din öğretimi programları ve ders kitapları çerçevesinde itikadî, fikhî ve tasavvufî konuların öğretimi ile ilgili bir çalışmanın yapıldığı görülmektedir.³ Öte yandan güncel dini konuların eğitim durumu bağlamında din görevlileri özelinde ele alındığı başka bir çalışma da mevcuttur.⁴ Ancak DKAB dersi programında 2018 yılı itibariyle yer alan güncel dinî meseleler ünitesiyle ilgili özellikle öğretmen görüşlerine başvuran herhangi bir saha çalışmasına rastlanmamıştır. Bu çalışma “Ortaöğretim DKAB dersinde yer alan güncel dinî meseleler konusu ve bu konunun işlenmesi ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?” problem sorusu ile hareket etmiştir. Çalışmada irdelenen alt problemler de şunlardır;

DKAB derslerinde güncel dinî meselelerin gerekliliği ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

Güncel dinî meseleler ünitesinin içeriği ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

Güncel dinî meselelerin işlenmesinde öğretmenlerin kendilerini yeterli görme durumları nelerdir?

Ünitenin işlenmesi sürecinde kullanılan yöntem ve materyallere ilişkin görüşler nelerdir?

Ünite ve ünitenin işlenmesinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Ana ve alt problem sorularından hareketle çalışmanın amacı ise DKAB derslerinde yer alan güncel dinî meselelerle ilgili konuları ve bu konuların öğrenme-öğretme sürecindeki işlenişini öğretmenlerin gözünden tespit edip değerlendirmektir. Çalışmanın ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin güncel fikhî konularla ilgili sorgulamaları ve bunların eğitim sürecine yansıyan boyutlarını tespit etme noktasında önemli veriler sunması

2 “T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9,10,11 ve 12. Sınıflar)”, 2018, 33-34.

3 Mahmut Zengin, “Türkiye’de Din Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında İtikadi, Fıkhi ve Tasavvufi Yorumların Öğretimi”, *İslam ve Yorum II: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*, ed. Ahmet Faruk Sinanoğlu vd. (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2018), 485-518.

4 Zeynep Yüksel, “Eğitim Durumu Bağlamında Din Görevlilerinin Güncel Dinî meselelere Bakışının İncelenmesi: Çankırı Örneği”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13/2 (2022), 191-218.

beklenmektedir. Ayrıca ünite içeriği, yeterlik durumu ve karşılaşılan sorunların ortaya konulmasının din öğretimi program geliştirme sürecine de katkı sunacağı beklenmektedir.

1. Yöntem

1.1. Desen

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması; herhangi bir konuda belirlenen bir araştırma sorusu için basılı yayınlar ya da katılımcı bireylerden veri toplanarak detaylı ve derinlikli bir araştırmayla o konuya ilişkin rapor ve sonuçların elde edildiği bir nitel araştırma desenidir.⁵ Bu çalışmada DKAB derslerinde işlenen güncel dinî meseleler üzerine öğretmenlerden veri toplamak suretiyle detaylı ve derinlikli bir araştırmanın yürütülmesi hedeflendiğinden araştırma sürecinin durum çalışması desenine uygun olduğu düşünülmektedir.

1.2. Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubu ölçüt örnekleme yöntemine uygun olarak seçilmiştir. Bu bağlamda ortaöğretim 12. sınıf DKAB derslerini tecrübe etmiş bir grup öğretmen belirlenmiş ve kendileriyle bireysel görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacılar, katılımcıların sayısını önceden belirlemeden görüşmeleri başlatmıştır. Görüşmeye dayalı nitel araştırmalarda, araştırmacı verilerin yeterli miktarda elde edildiğini doğal olarak anlar ve görüşmeleri sonlandırır.⁶ Bu anlamda görüşme sayısı 9'a ulaştığında katılımcılardan alınan cevaplarda tekrarların arttığı tespit edilmiş ve görüşme sonlandırılmıştır.

Tablo 1: Katılımcı Bilgileri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Görev Yaptığı Okul Türü	Kıdem	Öğrenim Durumu
K1	Erkek	Fen Lisesi	18 yıl	Yüksek Lisans
K2	Erkek	Anadolu Lisesi	9 yıl	Lisans
K3	Erkek	Sosyal Bilimler Lisesi	8 yıl	Yüksek Lisans

5 John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2021), 97-100; John W. Creswell, *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, çev. Yüksel Dede (Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 2017), 187; Bruce L. Berg - Howard Lune, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Eren Can Aybek (Konya: Eğitim Yayınevi, 2019), 304-305.

6 Lawrence W. Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Ankara: Yayınodası Yayıncılık, 2014), II/591.

K4	Kadın	Meslek Lisesi	7 yıl	Yüksek Lisans
K5	Kadın	Anadolu Lisesi	10 yıl	Lisans
K6	Erkek	Anadolu Lisesi	12 yıl	Lisans
K7	Kadın	Fen Lisesi	6 yıl	Yüksek Lisans
K8	Kadın	Meslek Lisesi	20 yıl	Lisans
K9	Erkek	Anadolu Lisesi	4 yıl	Lisans

1.3. Veri toplama araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yönlendirilmemiş görüşme olarak da adlandırılan⁷ yarı yapılandırılmış görüşme, nitel araştırmalarda araştırmacının bireysel ya da grup görüşmeleri yaparak katılımcılara araştırma konusuna ilişkin açık uçlu sorular yönlendirmesi ve aldığı cevapları veri toplama aracı olarak kullanmasıdır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcı, kendisine yönlendirilen sorulara açık ve anlaşılır cevaplar vermektedir. Bu tür araştırmalarda görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilebildiği gibi online olarak da yapılabilir.⁸

Form öncelikle taslak metin halinde 11 soru halinde hazırlanarak iki alan, bir dili bir ölçme ve bir de alan dışından uzmanın görüşlerine sunulmuştur. Alınan dönütler doğrultusunda form yeniden gözden geçirilmiş ve 9 soruya indirilmiştir. Araştırma için gerekli etik kurul izninin alınmasından sonra görüşmelere başlanmıştır.⁹ Sosyal bilimlerde görüşmeye dayalı çalışmalarda katılımcılardan sağlıklı bir şekilde verilerin alınabilmesi için isteklilik ya da gönüllük önemli bir kriter olduğundan,¹⁰ çalışmaya katılanlardan bu doğrultuda onay alınmış ve samimi bir ortam oluşturulmuştur. Görüşmeler, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin sunduğu bir imkân kapsamında çevrimiçi yapılmıştır.

1.4. Verilerin Analizi

Sosyal bilimlerde verilerin analizi önemli bir basamaktır. Nitekim veri analizi, bulgular yoluyla araştırmanın konusuna dair elde edilen kavram veya olaylar arasında ilişki

7 Necmi Gürsakal, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 2001), 168-169.

8 Bk. Creswell, *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, 190; Burhan Baloğlu, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi* (İstanbul: Der Yayınları, 2002), 80.

9 Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurul Başkanlığı'nın 07.02.2023 tarih ve 2023/03 sayılı kararı uyarınca araştırmanın gerçekleşmesinde herhangi bir sakınca görülmemiştir.

10 Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2001), 159.

kurulmasını ve bu ilişkinin ortaya konulmasını sağlamaktadır.¹¹ Katılımcılarla yapılan çevrimiçi görüşmeler kendilerinden alınan izinler doğrultusunda kayıt altına alınmıştır. Daha sonra bu kayıtlar araştırmacılar tarafından yazılı bir metin haline getirilmiştir. Bu metinler NVIVO 12 programına aktarılmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi; veri barındıran bir içeriğin belli bir konu ya da kavram etrafında derinlikli incelemeler yapılarak çıkarımlarda bulunmasını sağlayan bir nitel araştırma yöntemidir.¹² Çalışmanın içerik analizi her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Araştırmacılar bu içeriklerden öncelikle kodlar üretmiştir. Daha sonra bu kodlar karşılaştırılarak bir araya getirilmiş ve temalar inşa edilmiştir.

1.5. Geçerlik ve Güvenirlilik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması için literatürde çeşitli stratejiler yer almaktadır.¹³ Bu stratejiler göz önünde bulundurularak çalışmanın geçerlik ve güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle katılımcılar belirlenirken farklı okul türlerinden öğretmenlere başvurulmuştur. Katılımcılarla yapılan görüşmeler metin haline getirildikten sonra kendilerine teyit için tekrar başvurulmuştur. Bulgular elde edildikten ve ortaya konulduktan sonra bu bulgulara ilişkin detaylı betimleme ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmanın sonuçları ve raporu ise iki alan uzmanının bir de dış denetleyici olarak nitelendirilen uzmanın görüş, öneri ve eleştirilerine sunulmuş ideal bir değerlendirmenin yakalanmasına çalışılmıştır.

2. Bulgular ve Yorum

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulguları tema ve kodlarıyla beraber şu şekilde ortaya koymak mümkündür:

Tablo 2. Temalar ve Kodlar

Tema	Kod	Katılımcı
İhtiyaç	-Ünite başlığı öğrencilerin ilgi ve merakını	K1

11 Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2002), 2.

12 Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkeler-Teknikler* (Ankara: Nobel Yayınları, 2012), 184; Şener Büyüköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018), 259; Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, ts.), 162.

13 Bk. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 250-253; Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, 100-106; Baloğlu, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi*, 92-93.

	cezbetmektedir.	K3
	-Ünite başlığı, gündelik hayatta karşılaşılan konuları çağrıştırmaktadır.	K5 K6
	-Ünite, bilgi karmaşasını önleyici niteliktedir.	K8 K9
İçeriğin Güncel Değeri	-Ünite, güncel dinî ve fikhî konuları kısmen içermektedir.	K1 K2
	-Ünite içeriğinin belli aralıklarla güncellenmesi beklenmektedir.	K3 K4
	-Teknoloji bağımlılığı, e-ticaret, metaverse ve kişisel verilerin korunması gibi konular üniteye yer almalıdır.	K7 K8
Öğretmen Öz Yeterliği	-Öğretmenlerin güncel dinî konularla ilgili yeterlikleri beklenen düzeyde değildir.	K1 K2
	-Üniversitede güncel dinî konularla ilgili altyapı oluşturulmalıdır.	K3 K5
	-Öğretmenlerin güncel dinî konularla ilgili donanımı seminerler aracılığıyla takviye edilmelidir.	K6 K9
Yöntem ve Materyal Kullanımı	-Anlatım, soru cevap ve örnek olay ağırlıklı bir yöntem kullanımı mevcuttur.	K1 K4
	-Etkileşimli tahtalar en çok kullanılan materyallerdir.	K5
	-Güncel dinî konularla ilgili kullanılabilir materyaller (video, kitap, elektronik dokümanlar) eksiktir.	K7 K8
Sorunlar	-Ünitenin 12. sınıf konuları arasında yer alması verimi düşürmektedir.	K1 K2
	-Ünitedeki konuların gündelik hayattaki karşılığı zayıftır.	K3 K4 K6 K9

Araştırmadan elde edilen bulgular temalar ve kodlar çerçevesinde ortaya konulup yorumlanmıştır.

2.1. İhtiyaç

DKAB derslerinde güncel dinî meseleler başlığı altında bir ünitenin yer almasına ihtiyaç olup olmadığı hususu, katılımcıların görüşlerine yansıyan öncelikli konu olmuştur. Bu bağlamda tüm katılımcılar, gündelik hayatta sıkça karşılaşılan dinî veya fikhî konuların bu derste yer almasının bir gereklilik ve ihtiyaç olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu konuya temas eden katılımcıların görüşleri irdelendiğinde, güncel dinî meselelerin öğretiminin bir ihtiyaç olarak görülmesinin çeşitli gerekçeleri mevcuttur. Bu bölümde söz konusu gerekçeler üzerinde durulacaktır.

Katılımcılara göre güncel dinî meseleler, öğrenciler tarafından ilgi ve merak konusudur. Öğrenciler, gündelik hayatta çeşitli vesilelerle karşılaşılan veya tartışılan bu konuların dinî ya da fikhî boyutunu merak edip sorgulamaktadır. K8, bu görüşü şu sözlerle ifade etmiştir: *“Güncel dinî konular öğrencilerin ilgilerini çekmekte, bahsi açıldığında algılarını canlandırmaktadır. Düşünün, bu konular ailede, çevrede, arkadaş ortamında sık sık gündeme gelmektedir. Özellikle tartışmalı bir boyutu da olduğu için öğrenci, okulda da bu konularla karşılaşınca merakla dinliyor, soru soruyor ve derse aktif bir şekilde katılmaya çalışıyor.”* K1, öğrencilerin sahip olduğu ilgi ve merakın sebebi olarak konunun klasik meselelerden ziyade güncel boyutuna ilişkin olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: *“Klasik veya günceli çok ilgilendirmeyen konular artık ilgi çekici değil. Mesela yine fikhî bir konu olarak ‘zekâtın farzları kaçtır?’ dediğinizde bu konu ilgi çekmiyor. Ancak güncel bir mesele olunca öğrenciler daha da merakla yoğunlaşabiliyor. Mesela ‘genetiği değiştirilmiş bir besinin tüketimi helal midir?’ dediğiniz zaman öğrenciyi dersin merkezinde bulabiliyorsunuz.”* K5 ise öğrencilerin bu konuya ilişkin merakının sadece ilgili konunun anlatıldığı dersle sınırlı olmadığını, dersin dışında da devam ettiğini ileri sürmüştür: *“...Öğrenciler sürekli merak edip soruyorlar. Özellikle tıp ile ilgili güncel meseleleri ders dışında merak ederek gelip cevap arıyorlar. Organ nakli meselesi benim ders dışında en çok karşılaştığım, konuştuğum, soru aldığım bir konu örneğin. Bazen bu başka konuyu işlediğim derste de oluyor. Mesela bir dersin sonunda öğrenci bakıyorsunuz ‘hocam bir soru sorabilir miyim?’ deyip güncel konuları gündeme getirebiliyor.”*

Güncel dinî meselelerin öğretiminin bir ihtiyaç olmasının öğretmen görüşlerine yansıyan ikinci boyutu, bu meselelerin gündelik hayatı meşgul eden bir yapıya sahip olmasıdır. Buna göre söz konusu konular öğrencilerin sıkça karşılaştığı, yaşamın içinde yüzleşme olanağını yaygın bir şekilde bulduğu konulardır. Dolayısıyla DKAB derslerinin bu

konulara da yer vermesi bir gerekliliktir. K6, bu görüşü şu sözlerle dile getirmiştir: “Bu konular hayatın içerisinde yer alan konular. Gündelik hayatta hemen her platformda bir şekilde bu konularla karşı karşıya gelebiliyorlar. Dolayısıyla gençlik çağında bu konularla yüzleşmeleri, sorguladıkları hususlara ilişkin cevaplar almaları önemlidir diye düşünüyorum.” K9 ise; “Din derslerinin günceli yakalaması çok önemli. Bugün orucun farzları, namazı bozan durumlar gibi konularla birlikte ötenazi, intihar gibi meseleler de gündemin içerisinde yer alıyor. Bu konuların derslerde ele alınması önemli bir ihtiyaçtır” ifadelerine yer vermiştir.

Gündelik hayatta yer alan dinî meseleler ve bunların fikhî karşılığının sağlıklı bir şekilde öğrenciye aktarılması da bu konuların öğretimini ihtiyaç haline getiren başka bir husus olarak zikredilmiştir. K3’ün savunduğu bu görüş şöyledir: “Güncel dinî meseleler sıkça akla takıldığından öğrenciler bu soruları sosyal medyaya ya da dinî kimliği ile öne çıkan çeşitli şahsiyetlere taşımaktadır. Aldıkları cevapların güvenilir olup olmadığı ciddi bir problem. Bu konularla ilgili sağlıklı bilgilerin DKAB derslerinde yer alması bu derslerde öğrencilere aktarılması önem taşıyor.”

Öğretmenlere göre güncel dinî meselelerin DKAB programında yer almasını tetikleyen sebepler; öğrencilerin bu konulara ilgi duyması, konuların gündelik hayatı meşgul eden bir boyuta sahip olması ve bu konularla ilgili güvenilir bilgilerin aktarılmasının gerekliliğidir. İlgi ve merak, öğrenmeyi pekiştiren ve eğitimde kalıcılığı sağlayan önemli bir içsel motivasyon kaynağıdır.¹⁴ Öğrencinin bir konuya ilgi duyması, konuyu öğrenmek için merak duygusunu barındırması algılarının açılmasını ve öğrenme melekelerinin güçlü bir şekilde işlev görmesini sağlamaktadır. Planlı ve programlı bir öğrenme-öğretme ortamında da öğrencilerin ilgilerinin canlılığı kazanımlara ve hedeflere ulaşılmasını pekiştirmektedir.¹⁵ Bu sebeple DKAB derslerinde güncel dinî meselelerin öğrenciler tarafından ilgiyle karşılanması, öğrenmeyi de tetikleyen bir yapıya sahiptir. Öğrencilerin bu konulara ilgi duymasının altında konuların güncel, gündelik hayatta sıkça karşılaşılan ve merak edilen boyutu önemli bir sebep olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konuların sıklıkla merak konusu olması, inanan bireylerden oluşan toplumun mevcut güncel şartlar karşısında nasıl bir tavır alınmasına yönelik bir arayıştan da kaynaklanmaktadır.¹⁶ Öğrencilerin ilgilerinin altında da

14 Ulrich Schiefele, “Interest, Learning And Motivation”, *Educational Psychology* 26/3 & 4 (1991), 316; Servet Özdemir vd., *Eğitim Bilimine Giriş* (Ankara: Nobel Yayınları, 2012), 90.

15 Ahmet Saban, *Öğrenme Öğretme Süreci* (Ankara: Nobel Yayın, 2000), 116.

16 Soner Duman, *Günümüz Fıkıh Problemleri* (İstanbul: Beka Yayıncılık, 2020), 13.

böyle bir güdünün yer alması mümkündür. Sık sık karşılaşılan, kimi zaman bireyler tarafından yüzleşmek durumunda kalınan güncel dinî meselelerin sağlıklı, güvenilir ve kaynaklarla desteklenmiş bir şekilde öğrencilere sunulması da burada bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla hem öğrencilerin ilgi duyduğu hem güncel bir değere sahip olan hem de güvenilir kaynaklarla desteklenmesi gereken bu konuların DKAB derslerinde yer alması bir ihtiyaç ve gereklilik olarak görülmüştür.

2.2. İçeriğin Güncel Değeri

DKAB derslerinde yer alan güncel dinî meseleler başlıklı ünitenin içeriğinin güncel değeri, bu ünitedeki konuların ortaöğretim öğrencilerinin gündelik hayatı ile ne düzeyde ilgili olduğu hususu, katılımcı görüşlerine konu olan ikinci tema olarak ortaya çıkmıştır. Katılımcılar bu konuların güncelliğini sorgulamış, konuların güncellenmesi için önerilerde bulunmuş ve güncel değer taşıyan başka konuların da bu üniteye yer alması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Katılımcıların ileri sürdüğü görüşler irdelendiğinde üniteye yer alan içeriklerin güncelliğinin kısmî bir değer taşıdığı ortaya çıkmıştır. Buna göre güncel dinî meseleler adı altında bir ünitenin DKAB derslerinde önem arz etmesiyle beraber bu üniteye yer alan konuların ne kadar güncel olduğu da tartışmaya açılmalıdır. K1, bu düşünceyi şöyle dile getirmiştir: *“Üniteye yer alan içerikler geleneksel konularla kıyaslandığında yeni ve güncel bir yönelime sahip olmakla beraber bugün gençliğin karşılaştığı dinî konu ve meselelerin tamamını ihtiva ettiğini düşünmüyorum. Mesela üniteye yer alan intihar konusu güncelliğini koruyor, öğrenciler şimdi bile bu konuyu merak edip soruyor. Ancak organ nakli gibi meseleler artık eskisi gibi ilgi çekmiyor. Bunun yerine güncel değeri taşıyan başka konulara yer verilebilir diye düşünüyorum.”* K7, benzer olarak *“Bu üniteye yer alan konuların kısmen güncel olduğunu düşünüyorum. Ancak tamamen güncel midir dersiniz, bence değil”* sözlerine yer vermiştir. K4 ise ünitenin güncelliğini şu şekilde değerlendirmiştir: *“Eğer pedagojik bir güncellikten söz ediliyorsa böyle bir güncellik var. Örneğin konuların ele alınış biçimi pedagojik kriterlere ve öğrencilerin gelişim seviyelerine uygundur. Öğrencilerin konuyu kavrayış düzeylerini olumsuz etkileyen herhangi bir unsur veya ifade yer almıyor. Bugün gençliğin aklına takılan dinî konu ve meseleleri bir bütün olarak düşündüğümde ise üniteye yer alan konularla beraber aklıma başka konular da geliyor doğrusu”*.

Ünitenin güncel değeri, değişen koşul ve şartlara uygun bir şekilde güncellenmeyi gerekli kılmaktadır. Bu durum öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. K8, bu hususta;

“hızlı bir değişim ve dönüşümün içerisindeyiz. Bugün güncel diye bildiğimiz ve dikkate aldığımız bir konu kısa bir süre sonra güncelliğini yitirebilmektedir. Dolayısıyla eğer DKAB dersinde bir güncellikten söz edeceksek değişim hızına bağlı olarak konuların kısa aralıklarla yeniden gözden geçirilmesi, yeni konuların eklenmesi, gerekirse eskilerin çıkarılması gerekmektedir” görüşünü paylaşmıştır. K2 de benzer olarak “tıp ile ilgili konular ve intiharın dışında diğerlerinin pek de güncel olduğunu söyleyemem. Süreç içerisinde güncel konuların güncelleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü değişim çok hızlı, güncel diye adlandırdığımız meseleler kısa sürede değişebiliyor. Haliyle bizim de buna ayak uydurabilmemiz gerekiyor. Dolayısıyla bu meselelerin öğrencilerin ilgisini çeken konulara göre belli aralıklarla güncelleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum” sözlerine yer vermiştir. K3 ise şu hususları dile getirmiştir: “Bunlara güncel konular deniliyor fakat bence müfredat kendini maalesef güncelleyemiyor. Bu kitapları, içerikleri hazırlayanların ara sıra bu içeriklere el atması ve güncellemesi bir gerekliliktir. Bazı konular tekrara da düşüyor. Mesela Makâsıdu’ş-Şerîa konusu hem Temel Dini Bilgiler kitabında hem de DKAB kitabının 9. sınıf konularında var. Burada da güncel olarak yaklaşık 8 sayfada ele alınıyor. Öğrenci de aşırı sıkıcı bulabiliyor bu konuları haliyle”.

Katılımcıların ünitenin güncellenmesi gerektiğine ilişkin görüşlerinden sonra, konunun daha somut ele alınabilmesi için ne tür yeniliklerin güncellik değerini artırabileceğine ilişkin sorular yönlendirilmiştir. Alınan cevaplar, öğretmenlerin günümüz dünyasında sıkça yaygınlaşan ve ortaöğretim öğrencilerinin de zihin dünyasında yer alan çeşitli konuların bu üniteye yer alması gerektiğini savunduklarını ortaya koymaktadır. K1, ünitenin güncel değeri taşıması için tecrübe ve önerilerini şöyle dile getirmiştir: “Günümüzde metaverse, avatar, ekonomik hareketlilik sorularını çok sık duyuyoruz. Yine bu kapsamda uzaktan Cuma namazlarına katılmak konusu ile ilgili sorular soruluyor. Mesela bitcoin gibi aktif kripto para hareketliliği var. Öğrencilerden bu konuyla ilgili çokça soru alıyorum. Mutlaka her sınıfta bununla ilgili bir dersimiz geçmiştir. E-ticaret de gündemde, bir kişi bir ülkeden ürün alıp onu hiç görmeden başka bir ülkeye satabiliyor. Gelip bize bunun helalliği konusunda soru soruyorlar”. K4’ün bu konudaki görüşleri şu şekildedir: “E-ticaret, kripto para konularını 9. sınıftan itibaren konuşuyoruz. Bahis mevzusu öğrencilerin sık sık merak ettiği, ufak bir vesile ile bile olsa sordukları bir konu. Bununla ilgili net bir tavır yok, çoğu zaman kendi fikirlerimizi söylemek zorunda kalıyoruz. Teknoloji bağımlılığı da bence çok önemli bir konu. Bildiğiniz üzere artık sanal bir dünyada yaşıyoruz. Öğrencilerin teknoloji ile ne düzeyde irtibat kurması gerektiği bu konular arasında yer alabilir”. K5

ise; “benim gördüğüm önemli bir problem de gizlilik ihlali. Bence öğrencilerin erken çağlarda bu eğitimi alması gerekir” düşüncelerine yer vermiştir.

Teknolojik imkânların yaygınlık kazanmasıyla beraber bireysel ve toplumsal hayatta gözle görülebilir bir hız ve değişim yaşanmaktadır. Bu değişim gündelik hayatın her alanını etkilediği için dinî konular da bundan etkilenmekte, insanların yenilik ve değişime karşı tavırlarının dinî boyutuna ilişkin sorgulamaları da artmaktadır.¹⁷ Özellikle e-ticaret, kripto para, metaverse, teknoloji bağımlılığı ve kişisel verilerin korunması gibi konular dünya çapında giderek yaygınlık kazanan ve gündelik hayatın sıkça duyulan bir konusu haline gelmektedir. Yapay zekâ, dijital uygulamalar gibi sanal âlem, güncel konuları oluşturmakla beraber eğitim, sağlık, bilişim gibi alanlarda gelecekte de etkisi devam edecek gibi görünmektedir.¹⁸ Bu konulara ilişkin öğrencilerin dinî yaklaşımlarının ve sorgulamalarının pedagojik düzeyde aktarıldığı ortamlar da okullar ve DKAB dersleridir. Öğretmenlere göre güncel dinî meseleler başlıklı üniteye yer alan konuların güncelliği kısmî bir yapı arz etmektedir. Değişen şartlar ve yaygınlaşan konulara bağlı olarak ünitenin güncellenmesi veya bu konuda bir esnekliğe gidilmesi beklenmektedir. Bu üniteye ortaöğretim gençliğinin gündelik hayatını sıkça meşgul eden konuların ele alınması ve kaynaklarla desteklenmiş bilgiler aracılığıyla öğrencilere aktarılmasının sağlanması bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

2.3. Öğretmen Öz Yeterliği

Araştırmada irdelenen konulardan biri de öğretmenlerin güncel dinî meselelerin aktarımında kendilerinin yeterliklerine ilişkin görüşleridir. Zira bu konuların güncel değer taşınması, öğretmenlerinin bilişsel anlamda kendilerini takviye etmelerine bağlıdır. Dolayısıyla bu konuların işlenmesinde öğretmen yeterliğinin de ele alınması önem arz etmektedir.

Katılımcılardan alınan bilgiler, öğretmenlerin güncel dinî konulara ilişkin bilişsel donanımlarının yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Nitekim K1, şu görüşü ileri sürmüştür: “Öğrencilerin sorduğu bazı sorular bizim bilgi seviyemizi aşıyor. Malumunuz konular güncel ve kısa sürede değişiklik arz ediyor. Dolayısıyla güncel konularla ilgili bilgilerimizi takviye edemiyoruz. Bu problemi diğer meslektaşlarımda da görebiliyorum. Zümre toplantılarında bir araya

17 Abdurrahman Candan - Halil İbrahim Yaşlak, “Fıkıhın Kripto Paralara Bakışı: Bitcoin Örneği”, *Van İlahiyat Dergisi* IX/15 (2021), 3.

18 Ahmet Dağ, *Transhümanizm* (İstanbul: Ketebe, 2020), 214-218.

geliyoruz. Öğretmenler öğrencilerin güncel konuları yakından takip ederek bazen hiç duymadıkları konularla ilgili kendilerine soru yönelttiklerini ifade ediyorlar". K5 de benzer olarak "kendimi de katarak, hiçbirimizin yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bugün bana 'ötenazi' ile ilgili bir seminer ver diye davet ederlerse yeterli olabilir miyim, emin değilim" sözlerine yer vermiştir. K6, "Kendimi yeterli donanımda görmüyorum. Bazen bilgilerimi takviye etmek istiyorum, fakat bunun sistematik bir yönelimle gerçekleşmesi gerekiyor" ifadelerini kullanmıştır. K3 ise öğretmenlerin yeterliğinin muhataba ve görev yapılan okul türüne göre şekillendiğini dile getirmiştir: "Bugün nitelikli okul kategorisinde yer alan bir okuldaki DKAB öğretmeni ile diğerlerinin karşılaşacağı sorular aynı değildir. Benim kendi okulumda karşılaştığım sorular genellikle üstesinden gelebildiğim türden. Ancak fen lisesi gibi bir okulda güncel dinî konularla ilgili yoğun ve derinlikli, ihtisas isteyen sorular gelebiliyor".

Öğretmenlerin kendilerini yeterli görmemelerinin bazı bağımsız sebepleri de öne çıkmıştır. Sözelimi K2, öğretmenler olarak kendilerini eksik görmelerinin bu konular özelinde, kendilerinden bağımsız bir boyutu vardır. Zira güncel dinî konulara ve bu konulara ilişkin sürekli olarak değişen soru ve sorgulamalara dair literatür eksikliği mevcuttur: "Oldukça eksik olduğumuzu düşünüyorum. Öğretmenler genellikle müfredatın verdiği ile yetinmeye çalışıyor. Özellikle güncel dinî meseleler ile ilgili kamuoyunu tatmin edecek cevapların üretilmesi gerekiyor. Geçştirmeli değil, muhatabı gerçekten tatmin edecek, 'acaba' gibi endişelere sürüklemeyecek cevapların bulunması gerekir". K5, güncel dinî konuların sadece din ile ilgili bir boyutu olmaması, farklı disiplinleri de ilgilendirmesinin öğretmen yeterliğini etkilediğine işaret ederek şu sözlere yer vermiştir: "...Konunun bir de farklı alanlara yansıyan boyutu var. Örneğin bir öğrenci, etinin yenmesinde sakınca olan hayvanların bu özelliğini biyolojik olarak öğrenmek isteyebilir. Bu da çoğu zaman bizi aşıyor". K9 ise "Bugün güncel dinî konulara cevap verebilmek, öğretmenin teknolojiye de hâkim olmasını gerektiriyor. Çünkü gelen sorular öğrencilerin teknolojiyle olan irtibatlarından kaynaklanıyor" ifadelerini kullanmıştır. Öğretmenler, güncel dinî meselelerde yeterliklerini düşük görmelerinin bir sebebini de bununla ilgili eğitim almamış olmalarına bağlamaktadır. Bu doğrultuda K5 "Üniversite de bununla ilgili bir eğitim almadım. Buna dair müstakil bir ders olsaydı belki daha farklı olabilirdim" sözlerine yer vermiştir.

Öğretmenlerin güncel dinî konulara ilişkin yeterliklerinin sağlanabilmesi için katılımcıların bazı teklifleri de bulgularda yer almıştır. K1, bu hususta şunları önermiştir: "DKAB öğretmenleri belli aralıklarla DÖGEP adı altında seminerlere tabi tutuluyor. Bu seminerlerde

konunun uzmanı akademisyenler çağrılarak güncel dinî konulara dair eğitimler verilebilir". K5 ise, "Sürekli güncellenen ve öğrencilerin sorgulamaları ile de çeşitlenen güncel dinî, fikhî konulara dair hizmet içi seminerler düzenlenmelidir. Öğretmenler periyodik olarak bu seminerlere davet edilip bilgilendirilmelidir" sözlerini dile getirmiştir.

Öğrencinin hayata hazırlandığı okullarda öğretmen önemli bir işleve sahiptir. Özellikle din alanında öğrencilerin gündelik hayatta karşılaştıkları sorun ve ihtiyaçları dikkate almak, öğrencileri hayata hazırlama sürecinde bu ihtiyaçları karşılamak ve soruları karşısında uygun yönlendirmeler yapmak dersin öğretmenin görevleri arasında yer almaktadır.¹⁹ Bu görevin yerine getirilmesi, öğretmenin donanım ve yeterliğine bağlıdır. Özellikle teknolojik gelişmeler ve iletişim olanaklarının artmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni yönelim, olay, araç-gereçler ve bunların hayata entegre edilmesinin dinî boyutu gibi güncel konular genelde toplum, özelde de ortaöğretim öğrencileri tarafından sorgulanmaktadır. Öğretmenlerin bu ihtiyaç ve sorulara yeterli düzeyde bilgiyi pedagojik bir şekilde yanıtlaması önem arz etmektedir. Elde edilen bulgular, DKAB öğretmenlerinin bu yöndeki ihtiyaç ve sorgulamaları karşılamada kendilerini yeterli görmediklerini ortaya koymaktadır. Bu durum öğretmenin donanım eksikliğinin yanı sıra güncelliğin değişken yapısı ve sorgulanan konuların farklı disiplinlerle ilişkisinden de kaynaklanmaktadır. Ancak gerek programda yer alıp derslerde işlenen gerekse yer almayıp öğrenciler tarafından öğretmenlere soru olarak yansıtılan güncel konulara ilişkin öğretmenlerin geliştirme programları ya da hizmet içi eğitim seminerleri ile desteklenmesi beklenmektedir.

2.4. Yöntem ve Materyal Kullanımı

Öğrenciler tarafından ilgi ile karşılanan, merak edilen ve DKAB derslerinde yer alması bir ihtiyaç olarak görülen güncel dinî meselelerin öğrenme-öğretme sürecinde nasıl işlendiği, araştırma kapsamında irdelenen başka bir konudur. Bu anlamda öğretmenlerin güncel dinî meselelerin işlendiği derslerde hangi öğretim yöntem ve tekniklerini kullandığı ve ne tür materyallerle öğrenme-öğretme ortamını zenginleştirdiği de sorulmuş, bu hususa ilişkin görüşlerine başvurulmuştur.

Katılımcılardan elde edilen görüşler, kendilerinin öğretim yöntemleri hakkında bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Bu anlamda klasik veya geleneksel

---

19 Nevzat Yaşar Aşıkoğlu, "Din Öğretiminde Öğretmenin Rolü ve Din Dersi Öğretmeni Yeterlilikleri (Türkiye Örneği)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XI/1 (2011), 7.

yöntemlere daha çok ağırlık verildiği görülmektedir. Örneğin K4, ders esnasında kullandığı yöntemlerle ilgili yönlendirilen soruya şöyle cevap vermiştir: “Dersin içeriğine göre değişiyor. Anlatım yöntemini kullanıyorum. Bunun dışında soru-cevap yöntemine sıkça yer vermeye çalışıyorum. Eğer konuyla ilgili bir örnek olay varsa onu anlatıyorum”. K7, bu üniteye has bir özellik olarak derslerdeki yöntem kullanımına öğrencilerin yaklaşımlarının yön verdiğini dile getirmiştir: “Güncel dinî meseleler ünitesini işlerken ya da herhangi bir derste böyle bir konuya temas ederken önceden hangi yöntemi veya tekniği kullanacağımı planlayamıyorum. Çünkü başta da ifade ettiğim gibi öğrencilerin bu konuya karşı ilgileri çok canlı oluyor. Dolayısıyla ders kontrol dışı bir şekilde soru-cevap yöntemine eviriliyor. Konuya küçük bir giriş yaptığımda öğrenci hemen komşusundan, akrabasından, televizyon haberinden ya da sosyal medyadan duyduğu bir olayı paylaşıp soru sormaya başlıyor. O bitirmeden diğeri soru soruyor. Dolayısıyla bu dersler bir soru-cevap dersi oluyor”. Bununla beraber öğrenciyi sürecin merkezine çekmeye çalışan, dersi öğrencinin pasif kalmasından kurtararak farklı yöntem ve tekniklerle aktif bir katılımcı ve yönlendirici olmasını sağlayan bir katılımcı da bulunmaktadır. K1, bu girişimini şu sözlerle açıklamıştır: “Notu gündemden çıkarıyorum. Dersimiz notla ölçülmüyor bana göre. Dolayısıyla bu kaygıyı ortadan kaldırıyorum. Güncel dinî konuların ilgi çekici olduğunu bildiğimden dersi daha da cazip kılmak için ilgilerini daha da çekecek sorularla başlıyorum. Önce öğrencilerin zihinlerini yokluyorum, beyin fırtınası yapıyorum. Onların cevaplarını aldığımda düşüncelerimi belirtmeden sınıftaki diğer öğrencilere soruyorum. Sonra bir toparlama yapıyorum. Ders ve konu bitmemişse bir metin pasaj veya film de öneriyorum. Bu öğrenciler 12. sınıfta olduğu için bir ders önce kendilerine hazırlayıcı araştırma ödevleri veriyorum. Bir konuyu konuşacaksak bir altyapımız olsun istiyorum, böylece ders daha canlı geçiyor. İşlediğimiz bu konu ders saatlerine sığmıyor bazen, bu durumda dersi sınıfın dışına taşıyorum. Okulumuzda fikiryum odaları var, orada buluşuyoruz”.

Derslerde kullanılan materyallere gelindiğinde, burada da çeşitlilikten yoksun bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Bu anlamda öğretmenler, ders kitabı ve Kur’ân-ı Kerîm gibi materyaller ve sınıflarına bir imkân olarak sunulan etkileşimli tahtaların dışına çıkamamaktadırlar. K1, materyal kullanımı ile ilgili görüşlerini şu sözlerle dile getirmiştir: “Sınıflarımızda akıllı tahtalar var. Burada video, görsel, örnek olayları bazen izletiyorum. Onun dışında öğrencilere dersin konusu ile ilgili film öneriyorum. Ancak benim temel materyalim Kur’ân-ı Kerîm. Bu ünite de mesela helal, haram, mübah gibi kavramlara ilişkin ayetleri bulup öğrencilerle paylaşıyorum. Bir de ünitemizin sonunda iki ayet var En’âm Sûresi’nin. Onları işlerken

de Kur'ân'dan faydalanıyorum". K8 ise "Ders kitaplarını sık sık kullanıyoruz, o olmazsa olmaz zaten. Çünkü konuyu oradan öğreniyoruz. Onun dışında akıllı tahtadan faydalanıyorum" sözlerine yer vermiştir. Kendilerine materyal ile ilgili soru yönlendirildiğinde etkileşimli tahtaya vurgu yapan katılımcılar arasında K4 ve K8 de yer almıştır.

Güncel dinî meselelerin işlenmesinde materyal kullanımında çeşitlilik eksikliğinin görülmesinin sebebini bu konulara ilişkin veri veya içeriğin az olmasına bağlayan katılımcılar da mevcuttur. K5'in şu sözleri bu hususu açıklamaktadır: "Nereden materyal bulabiliriz ki! Bugün sıkça merak edilen ve güncel bir özellik taşıyan konularla ilgili kaç kitap, öğretici video, seminer yahut konferans var? Bunun dışında olanların ne kadarı sağlıklı bilgi içeriyor? Ben örneğin ötenazi, intihar, genetiği değiştirilmiş besinlerle ilgili fikhî açıdan sağlıklı bilgi içeren çok az video materyali biliyorum. Belki madde bağıllığı ile ilgili biraz fazla içerik var. Onun dışında yok. Bütün bunların yanında yine öğrenciler tarafından merakla sorulan metaverse, bitcoin gibi konulara ilişkin kitap, dergi veya seminerleri bulamıyoruz". Güncel konulara ilişkin materyal eksikliğinin öğretmenleri bu konuların işlenmesinde de zor durumda bıraktığı görülmektedir. Öğretmen yeterliği konusunun tartışıldığı bölümde K2'in kendileri yeterliklerini düşük görmelerinin sebebini güncel konulara dair içeriklerin az veya erişilemez olmasına bağlaması da bu hususu destekleyen başka bir bulgudur.

Öğrenme-öğretme sürecinde farklı yöntem, teknik ve materyallere yer verilmesi, pek çok açıdan önem arz etmektedir. Böyle bir yönelim, öncelikle öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların ayırt edilmesini sağlamaktadır. Bununla beraber sınıf ortamındaki öğrencilerin ne tür veya nasıl bir yaklaşımla kazanımları elde edebilecekleri çözümlenerek uygun yöntem ve teknikler kullanılabilir. Uygun yöntemin seçimi ve kullanımı ise eğitim sürecine iki önemli katkıda bulunmaktadır. Bunların ilki öğrencinin elde ettiği doyum, ikinci ise öğretmenin elde ettiği verimdir.²⁰ Araştırmada elde edilen veriler, öğretmenlerin uygun yöntemi seçme ve kullanmanın öneminin farkında olmakla beraber öğrenme-öğretme ortamında yöntem çeşitliliğine genel olarak yer veremediklerini ortaya koymaktadır. Güncel dinî meselelerin gündelik hayattaki uzantıları ile de bağlantılı olarak soru-cevap ağırlıklı bir seyir takip ettiği, öğrencilerin üniteye ve konu içeriklerine ilgiyle yaklaşımlarının bu sonucu tetiklediği vurgulanmıştır. Ancak kullanılan soru-cevap yöntemi, klasik anlamda öğretici merkezli bir anlayışla sorunun sorulduğu, cevabın da ezber ağırlıklı bir formata sahip

20 Özdemir vd., *Eğitim Bilimine Giriş*, 134.

olduğu yapıda değildir. Buradaki soru-cevap yöntemi, sınıfta bir etkinlik ya da aktivite olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin bir arada ve karşılıklı olarak soru sorup cevap verdiği, bu sayede bir tartışma ve düşünme ortamının tesis edildiği ortam sunmaktadır. Literatürde bu özelliğe sahip bir soru-cevap yönteminin eğitimdeki güncel yönelim ve anlayışa uygun olduğuna işaret edilmektedir.²¹

Materyal tasarımı ve kullanımı konusuna gelindiğinde, öğretmenlerin burada genellikle hazır olanaklara yoğunlaştığı, bu olanaklarla elde ettikleri materyalleri kullanma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Kendilerine materyal kullanımı ile ilgili yönlendirilen soruya ders kitabı, etkileşimli tahta aracılığıyla sunabilecekleri hazır video ve görsel gibi cevaplarla karşılık vermeleri bunu ortaya koymaktadır. Bu anlamda öğretmenlerin güncel dinî konulara ilişkin materyal tasarlama, geliştirme ve bu tür materyalleri kullanma durumlarının düşük olduğu ileri sürülebilir. DKAB öğretmenlerinin materyal geliştirme yeterlik veya yönelimlerinin düşük olması bu konulara has bir durum değildir. Nitekim Zengin tarafından yapılan bir saha araştırmasında DKAB öğretmenlerinin materyal hazırlama düzeylerinin kullanma durumuna göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.²² Güneş'in çalışmasında internet sitelerinden hazır materyal bulma eğiliminin materyal hazırlamaya kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.²³ Korkmaz tarafından bir öğretim materyali olan filmler üzerinde yapılan çalışmada da öğretmenlerin materyal hazırlama konusunda eksikliklerinin bulunduğu ortaya çıkmıştır.²⁴ Materyal hazırlamanın yanı sıra materyal kullanımı konusunda da DKAB öğretmenlerinin eksikliklere sahip olduğu çalışmalara konu olmuştur. Konuyu yazı tahtası materyali üzerinden irdeleyen Tuncay ve Şimşek, öğretmenlerin bu eksikliğini materyal konusunda yeterli düzeyde eğitim almamış olma, deneme ve yanılma yoluyla materyal kullanım becerisini edinmeye çalışmalarına bağlamaktadır.²⁵ Konunun ele alındığı bir diğer çalışmada da öğretmenlerin üretilmiş materyallere ilgi duyma, bu konudaki yenilik ve gelişmeleri takip etme konusundaki

21 Mehmet Zeki Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler* (Ankara: Nobel Yayınları, 2004), 211-212.

22 Mahmut Zengin, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Öğretim Yeterlik Algıları", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XV/27 (2013), 15.

23 Adem Güneş, "DKAB Dersinde Teknolojik Materyal Kullanımı ve DKAB Öğretmenlerinin Teknolojik Materyal Kullanma Eğilimleri (Gaziantep İli Örneği)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XVI/1 (2012), 498.

24 Mehmet Korkmaz, "Din Dersi Öğretmenlerinin Bir Öğretim Materyali Olarak Filmleri Kullanma Durumları", *Bilimname* 33 (2017), 48.

25 Tuncay Ceylan - Eyup Şimşek, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yazı Tahtasını Kullanım Durumları", *Van İlahiyat Dergisi* 11/18 (2023), 24.

eksikliklerine ilişkin bulgular ortaya konulmuştur.²⁶ Araştırmanın katılımcıları arasında yer alan öğretmenlerin Kur'ân-ı Kerîm'i de bir öğretim materyali olarak kullandıkları yönündeki tespit burada dikkat çekicidir. Zira Kur'ân, geçmişten bugüne, özellikle İslâmî konu ve öğretilerin yer aldığı ortamlarda kullanılan temel kaynak, önemli bir eğitim aracıdır.²⁷ Güncel dinî meselelerin çözümünde doğrudan ya da kıyas yoluyla helal, haram, mübah gibi hükümlerin takdirinin konulup tartışıldığı ve bu etkinliklerin öğretime konu edildiği ortamlarda temel referans ve materyal olarak Kur'ân'a yer verilmesi önem arz etmektedir.

2.5. Sorunlar

Görüşmeye katılan öğretmenler, güncel dinî meseleler ünitesinin işlenmesi sürecinde karşılaştıkları sorunlara da yer vermişlerdir. Görüşmenin detaylarında öne çıkan bu sorunların bir tema halinde ele alınması uygun görülmüştür.

Öğretmenlere göre güncel dinî meseleler ünitesiyle ilgili en önemli problem, bu ünitenin 12. sınıf konuları arasında yer almasıdır. Zira bu kademedeki öğrenciler mezun olmanın rehaveti ve üniversite sınavlarına hazırlanmanın telaşı içerisinde. Dolayısıyla bu ünitenin işlenmesi esnasında öğretmenlerin bir kısmı beklenen verimi alamadıklarını, bir kısmı da üniteyi işleyemediklerini dile getirmişlerdir. K2'nin yer verdiği şu düşünceler, konuya açıklık getirmektedir: *"Bu ünite 12. sınıf konusu ve son dönemlere denk geliyor. Bizde de genelde 12. sınıflar mart sonundan itibaren okula gelmemeye başlıyor. Gelenler de kendilerini artık mezun olmaya hazırlıyor. Bu sebeple bu konu verimli işlenemiyor. Yani 12. sınıfın son ünitelerine yerleştirmek yerine daha ön kademelere alınabilir"*. K9 ise, *"normal zamanlarda çokça sorulan, merak edilen bu konular 12. sınıfın yaz tatiline yaklaşan bir dönemine denk geliyor. Bu öğrencileri dönem başlarında ya da daha önceki sınıflarda güncel konulara daha meyilli ve meraklı görürken bu dönemde üniversiteye hazırlık kaygısından büyük çoğunluğunu motive olmuş bir şekilde bulamıyoruz. Bu durum konulara olan ilgisizlikten değil; mezuniyet, tatil ve en önemlisi de üniversiteye giriş kaygısından kaynaklanıyor"* ifadelerini kullanmıştır. Ünitenin ortaöğretimin son sınıfında yer almasının bir problem teşkil ettiği K1, K3 ve K6 tarafından da dile getirilmiştir.

Güncel dinî meselelerin işlenmesi hakkında katılımcıların karşılaştığı problemlerden biri de işlenen konuların gündelik hayatta bir karşılığının olmaması, başka bir anlatımla

26 Tuncay Ceylan - Eyup Şimşek, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretim Materyali Kullanım Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunlar", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2023), 283.

27 Ali Baltacı, "İslam Eğitim Tarihinde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Kullanımı: Tarihsel Bir Analiz", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2018), 94.

öğrencilerin yaşamına yansımamasıdır. K1, bu hususu şu sözlerle dile getirmiştir: “Konuyu işliyoruz, hatta az önce de izah ettiğim gibi öğrenci merkezli bir şekilde işliyoruz. Fakat gerek derste işlenen konular gerekse ders dışında bu konularla ilgili sorulara verdiğimiz cevaplar genellikle orada kalıyor, dışarıya çıkmıyor. Öğrenciler merak ettikleri, öğrenmek için sürekli soru sordukları bu konuları gerçek hayatta uygulamıyor”. K4 ise daha somut örneklerle düşüncesini şu şöyle açıklamıştır: “Biz bu konuları işledikten sonra toplumda bir değişme, bir düzelme olması gerekirdi. Örneğin madde bağımlılığı konusunu işliyoruz. Bu konular eskiden beri farklı kademelerde işleniyor. Fakat toplumda bu bağımlılığın azaldığından söz edebilir miyiz? Bu bir sorun bana göre. İşlenen derslerin, yapılan çalışma ve etkinliklerin öğrencilerin davranışlarına etki etmesi gerekmektedir”.

Güncel dinî konuların işlenmesinde karşılaşılan en önemli problem, ünitenin DKAB programındaki yeridir. 12. sınıfın 4. ünitesinde yer alan bu konu, ortaöğretim öğrencilerinin mezuniyet dönemine ve yoğun bir şekilde üniversite sınavına hazırlandıkları bir aşamaya denk gelmektedir. Öğretmenlere göre ortaöğretimin diğer aşamalarında güncel dinî konulara ilişkin yoğun bir ilgi ve merak söz konusu iken bu aşamada söz konusu ilgi azalmakta, telaş ve kaygı dönemi başlamaktadır. Bu sebeple öğretmenler derslerden bekledikleri verimi alamadıklarını ifade etmişlerdir. Problemin aşılması için ünitenin daha önceki sınıfların programında yer alması önerilmektedir.

Öğretmenlerin bu konularla ilgili problem olarak tanımladıkları başka bir husus da içeriğin öğrencinin günlük yaşantısında davranış değişikliği meydana getirmemesine yönelik tespitleridir. Öğretmenlere göre elde edilen bilgiler doğrultusunda bir yaşam anlayışı benimsenmeli, bu anlayışın tezahürü toplumsal hayatta hissedilmelidir. Bu durum esasında eğitimin ve din eğitiminin tanımında da yer almakta, davranış değişikliği ifadesi vurgulanmaktadır. Zira eğitim, bireyin davranışlarında istendik yönde değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanırken²⁸ din eğitimi söz konusu olduğunda bu değişimin dinî davranışlarda meydana gelmesine işaret edilmektedir.²⁹ Güncel dinî meselelere ilişkin DKAB öğretim programının kazanımlarına bakıldığında, öğrencilerin davranışlarında değişiklik meydana gelmesine ilişkin doğrudan bir vurgunun yer almadığı görülmektedir. Nitekim bu kazanımlarda dinî meselelerin çözümünde temel ilke ve yöntemlerin analiz edilmesi, ekonomik hayatla ilgili ahlâkî ölçülerin yorumlanması, gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlâkî ilkelerin açıklanması, sağlık ve tıpla ilgili meselelerin dinî ve

28 Selâhattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 1972), 12.

29 Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015), 23.

ahlâkî çerçevede yorumlanması ve En'am Sûresi'nin ilgili ayetlerinin değerlendirilmesi yer almaktadır.³⁰ Güncel dinî meselelerin bir davranış olarak hayata yansımalarının analiz etme, yorumlama, açıklama ve değerlendirme becerilerinin ortaya konulmasından sonra, öğrencilerin kendi yönelimleri ile gerçekleşmesi mümkündür. Araştırmada öğretmenlerin bu yönelimin gerçekleşmediğine ilişkin gözlemlerini bir problem olarak ortaya koydukları ve gerçekleşmesi yönünde beklentilerinin olduğunu vurguladıkları tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Toplumun ihtiyaç ve beklentileri değişen zamana ve şartlara bağlı olarak yenilenmekte ve farklılık arz etmektedir. Bu durum dinî alana da yansımakta, değişen koşullara bağlı olarak dinî hükümlerin yeniden okunmasını ihtiyaç haline getirmektedir. İslâm dininde yetkin kurumlar tarafından tıp, teknoloji, finans gibi alanlarda yapılan yorum ve içtihatlarla bu ihtiyaç karşılanmaya çalışılmaktadır. Bununla beraber DKAB dersleri kapsamında ortaöğretim 12. sınıfta "Güncel Dinî Meseleler" başlıklı bir ünite de yer almış ve bazı konular ele alınarak dinî hükümler çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmıştır. Söz konusu üniteyi ve bu ünitenin öğretimini öğretmen görüşleri bağlamında inceleyip değerlendiren bu çalışmada ulaşılan sonuçları bulgu ve temalara bağlı olarak şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Öğretmenler, DKAB derslerinde toplumun değişen koşullara bağlı olarak karşılaştığı ve sorguladığı güncel meselelerin dinî bir boyutta ele alınmasının bir ihtiyaç olduğunda hemfikirdir. Öte yandan bu husus öğrenciler tarafından da ilgi duyulan ve merak edilen bir niteliğe sahiptir. Bu durum, DKAB dersinde "güncel dinî meseleler" başlıklı bir ünitenin yer almasının gereklilik arz ettiği çıkarımını da beraberinde getirmektedir.

2. Öğretmenlere göre DKAB derslerinde yer alan bu ünitenin içeriğindeki konular kısmî bir güncelliğe sahiptir. Buna göre ünite için güncel konular seçilmiş olmakla birlikte bu içerik öğrencilerin sosyal hayatta karşılaştığı ve okula taşıdığı meselelere kıyasla sınırlı bir etkiye sahiptir. Özellikle e-ticaret, metaverse, kişisel hakların korunması gibi konuların dinî açıdan taşıdığı değer ve hükümlerin içerik olarak dikkate alınması gerektiği ortaya çıkmıştır.

3. Gerek ünite içerisinde yer alan konular gerekse öğrencilerin gündelik hayatta karşılaşıp sorguladığı olaylara ilişkin olarak öğretmenlerin kendilerini düşük bir düzeyde

---

30 "T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9,10,11 ve 12. Sınıflar)", 34.

yeterli görüp değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlere göre bu durum güncel konularla ilgili kaynak yetersizliği ve bu konuların tıp, iktisat, teknoloji gibi özel yetkinlik gerektiren başka disiplinlerle olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır.

4. Öğretmenlerin güncel dinî konuların öğretiminde kullandığı yöntem, teknik ve materyallerin sınırlı bir düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre öğrenci merkezli yaklaşımlardan ziyade anlatım, soru-cevap gibi geleneksel yöntemlerin daha sık kullanıldığı görülmüştür. Materyal konusunda ise ağırlıklı olarak ders kitabı, Kur'an-ı Kerim ve akıllı tahta gibi okul içi kaynaklarla yetinildiği tespit edilmiştir.

5. Öğretmenlerin güncel dinî meseleler ünitesiyle ilgili karşılaşmış oldukları sorunların başında bu ünitenin 12. sınıfın bünyesinde olmasıdır. Bu dönemde öğrencilerin ağırlıklı olarak mezuniyet ve üniversite hazırlık çalışmaları ile meşgul olması, ünitenin sağlıklı bir şekilde işlenmesini engellemektedir. Öte yandan öğretmenler, işlenen konularla ilgili olarak öğrencilerin davranış değişikliği gösterememesini de bir sorun olarak dile getirmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak çeşitli öneriler ileri sürmek mümkündür. Bu öneriler şöyle sıralanabilir:

a) Ünitenin içeriğinin güncellik kriterleri çerçevesinde gözden geçirilmesi önem arz etmektedir. Program geliştirme süreçlerinde genelde toplum özelde de ortaöğretim öğrencileri tarafından irdelenip sorgulanan güncel meseleler dikkate alınabilir.

b) Güncel dinî konulara ilişkin proje, materyal ve yayın üretiminin nitelikli olarak artırılması ve bu üretimin çıktılarının sahada öğretmenlerle buluşturulması önem arz etmektedir.

c) DKAB öğretmenlerinin yetiştirildiği yüksek din öğretimi kurumlarında güncel dinî konuların işlendiği derslere yer verilerek farkındalığın ve bilişsel düzeyin artırılması sağlanabilir.

ç) DKAB öğretmenlerinin güncel dinî konulara ilişkin farkındalık ve bilişsel donanımlarının güçlendirilmesi amacıyla konunun uzmanı akademisyenlerin de desteği ile hizmet içi seminerler veya periyodik toplantılar düzenlenebilir.

d) Öğrenciler tarafından ilgi ve merakla karşılanmasından hareketle ünitenin ortaöğretim DKAB derslerindeki yeri yeniden gözden geçirilebilir.

Kaynakça / References

- Aşıkoğlu, Nevzat Yaşar. "Din Öğretiminde Öğretmenin Rolü ve Din Dersi Öğretmeni Yeterlilikleri (Türkiye Örneği)". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XI/1 (2011), 5-13.
- Aydın, Mehmet Zeki. *Din Öğretiminde Yöntemler*. Ankara: Nobel Yayınları, 2004.
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 3. Baskı., 2001.
- Baloğlu, Burhan. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi*. İstanbul: Der Yayınları, 2002.
- Baltacı, Ali. "İslam Eğitim Tarihinde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Kullanımı: Tarihsel Bir Analiz". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2018), 75-98.
- Berg, Bruce L. - Lune, Howard. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. çev. Eren Can Aybek. Konya: Eğitim Yayınevi, 4. Baskı., 2019.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 24. Baskı., 2018.
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2002.
- Candan, Abdurrahman - Yaşlak, Halil İbrahim. "Fıkıhın Kripto Paralara Bakışı: Bitcoin Örneği". *Van İlahiyat Dergisi* IX/15 (2021), 1-39. <https://doi.org/10.54893/vanid.985317>
- Ceylan, Tuncay - Şimşek, Eyup. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretim Materyali Kullanım Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunlar". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2023), 255-287.
- Ceylan, Tuncay - Şimşek, Eyup. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yazı Tahtasını Kullanım Durumları". *Van İlahiyat Dergisi* 11/18 (2023), 7-26.
- Creswell, John W. *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. çev. Yüksel Dede. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 3. Baskı., 2017.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi, 6. Baskı., 2021.
- Dağ, Ahmet. *Transhümanizm*. İstanbul: Ketebe, 2. Baskı., 2020.
- Duman, Soner. *Günümüz Fıkıh Problemleri*. İstanbul: Beka Yayıncılık, 5. baskı., 2020.
- Ertürk, Selâhattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 1972.
- Güneş, Adem. "DKAB Dersinde Teknolojik Materyal Kullanımı ve DKAB Öğretmenlerinin Teknolojik Materyal Kullanma Eğilimleri (Gaziantep İli Örneği)". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XVI/1 (2012), 479-506.
- Gürsakal, Necmi. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 2001.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkeler-Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınları, 23. Basım., 2012.
- Korkmaz, Mehmet. "Din Dersi Öğretmenlerinin Bir Öğretim Materyali Olarak Filmleri Kullanma Durumları". *Bilimname* 33 (2017), 35-66.
- Köse, Saffet. "İslâm Hukukunun Statik Olduğu İddiasının Tahlili". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1996), 255-295.
- Neuman, Lawrence W. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. Ankara: Yayınodası Yayıncılık, 7. Baskı., 2014.
- Özdemir, Servet vd. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları, 8. Baskı., 2012.
- Saban, Ahmet. *Öğrenme Öğretme Süreci*. Ankara: Nobel Yayın, 2000.

- Schiefele, Ulrich. "Interest, Learning And Motivation". *Educational Psychology* 26/3 & 4 (1991), 299-323.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 8. Baskı., 2015.
- Yaman, Ahmet. "Dinî Hükümün Güncellenmesi: Alanı, İmkânı ve Gereksinimleri". *Tevilat* 1/1 (2020), 11-34. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4412194>
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, ts.
- Yüksel, Zeynep. "Eğitim Durumu Bağlamında Din Görevlilerinin Güncel Dini Meselelere Bakışının İncelenmesi: Çankırı Örneği". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13/2 (2022), 191-218.
- Zengin, Mahmut. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Öğretim Yeterlik Algıları". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XV/27 (2013), 1-28.
- Zengin, Mahmut. "Türkiye’de Din Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında İtikadi, Fıkhi ve Tasavvufi Yorumların Öğretimi". *İslam ve Yorum II: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*. ed. Ahmet Faruk Sinanoğlu vd. III/485-518. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2018.
- "T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9,10,11 ve 12. Sınıflar)", 2018. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=319>

YAZAR KATKI ORANI BEYANI
(AUTHOR CONTRIBUTION STATEMENT)

Makale Bilgisi (Article Information): *DKAB Derslerinde Güncel Dinî Meselelerin Yeri: Öğretmen Görüşlerine Göre Bir Değerlendirme*

Makaledeki Yazar Katkılarının Yüzde ile Gösterilmesi (<i>Showing Author Contributions in the Article as Percent</i>)		1. Sorumlu Yazar (<i>Responsible Author</i>)	2. Katkı Sunan Yazar (<i>Contributer Author</i>)	3. Katkı Sunan Yazar (<i>Contributer Author</i>)
Çalışmanın Tasarlanması	Conceiving the Study	%50	%50	%
Veri Toplanması	Data Collection	%50	%50	%
Veri Analizi	Data Analysis	%50	%50	%
Makalenin Yazımı	Writingup	%50	%50	%
Makale Gönderimi ve Revizyonu	Submission and Revision	%50	%50	%

Not(e): Belgenin imzalı asıl nüshası makale süreç dosyalarında mevcuttur (*The signed original copy of the document is available in the article process archive*).